

# Kommentarer til NINA rapport 412

Rev.30. november 2009

Viser til NINAS rapport 412 og hvor vi (Tessungdalen Utmarkslag) ønsker å komme med våre kommentarer. Vi vil kommentere rapporten punkt for punkt på de steder vi fra vårt ståsted mener er relevant.

Viser også til tidligere utgitt rapport ” Villreins bruk av Lufsjåtangen” Prosjektrapport fra Tessungdalen, hvor vi stiller en del spørsmål som vi ønsket rapport 412 skulle gi svar på, men som vi ikke kan se er besvart, vi kommer tilbake til spørsmålstillingene senere.

Vi ser det ikke som vår oppgave å kommentere den delen av rapporten som gjelder Dagali tangen.

Våre vurderinger er basert på den kunnskapen vi lokalt sitter inne med vedr. villrein og Lufsjåtangen og vi ønsker å se problemstillingene ut i fra lokalbefolkningens synspunkt og ikke bare et rent villreinfaglig synspunkt.

Vi respekterer at rapport 412 er det villreinfaglige innspill til fylkesdelplan for Hardangervidda og at rapport 412 vil ha hovedfokus på villreinen. Vi kan dog ikke si oss enige i en del av konklusjonene i rapporten.

## **Innledning:**

En godt beskrivende innledning som vi slutter oss til.

## **1 Bakgrunn og mål:**

### **1.1 Bakgrunn**

Vi er i utgangspunktet enig i bakgrunn og mål for prosjektet, men sier oss uenig i utsagnene fra Fylkesmennene som allerede før prosjektet er startet opp har konkludert med at villreinen ikke kan trekke fritt til og fra Lufsjåtangen. Tilgangen til Lufsjåtangen har både før og etter vei og hyttebygging vært variabel. Største bruken av tangen har faktisk vært etter at veien ble anlagt, vi mener derfor at med den beliggenheten Lufsjåtangen har i forhold til topografi og senere kraftutbygging er det ikke riktig å basere stammestørrelsen på beiteressursene på Lufsjåtangen, men søke å beholde beiteressursene som et godt ekstratilkudd reinen kan benytte seg av når de naturgitte forholdene ligger til rette for at reinen trekker ut på tangen.

Ønsker samtidig å påpeke at i de siste 25 årene er det ikke bare på Lufsjåtangen reinen har vært delvis fraværende. Samtidig som vi fikk mindre rein ut på Lufsjåtangen trakk den seg også tilbake fra tangen mellom Tessungdalen og Gauset til tross for der ikke er noen direkte kryssende vei og heller ikke hytter

før en kommer til Kalhovde. Tangen mellom Tessungdalen og Gauset er liten og har aldri hatt fokus som viktig beiteområde og har vel således heller ikke hatt noe fokus fra Fylkesmannen sin side.

## **1.2 Mål og gjennomføring:**

Prosjektets mål er vi enig i, men det står følgende: ” *Røynslekunnskap frå lokale kjelder skal aktivt nyttast....* Vi hadde stor tillit til at dette faktisk ville skje, men etter en gjennomgang av konklusjonene i rapporten greier vi ikke å se at den lokale kunnskapen har hatt noe å si!

## **2 Materiale og samanstilling av kunnskap:**

### **2.1 – 2.2.2.1**

Et meget fyldig og interessant kapittel som vi slutter oss helt og fullt til bortsett fra følgende: Side 28. 5 hovudsleper på Hardangervidda.: Søndre Nordmannsslepa går ned i Tessungdalen og videre til Austbygde og Kongsberg over Hovinheia. Ser en på kart figur 14 viser det overnattingssteder. Overnattingssted nr 5 og 8 er ikke beskrevet, 5 er Snakos, sted 8 er Omdalen på Hovinheia.

### **2.2.2.2 Menneskeleg arealbruk i nyare tid:**

De store vassdragsutbyggingene av Sønstevann, Mår og Kalhovdfjorden er store inngrep i naturen som påvirker reinens trekkveier. I den senere tid har reinen stått lengre syd på Hardangervidda enn for en 20 – 25 år siden, med denne plasseringen av hovedstamma er de nevnte vassdragene i dag effektive stengsler for reinens trekkveier inn mot Lufsåtangen på sommertid. Vinterstid med islagte vann stiller det seg annerledes.

Tinn Uvdalsvegen ferdigstilt i 1956 med påfølgende hyttebygging kom før oppdemmingen av Sønstevann, etter 1956 under hele anleggstiden og i en god del år fram mot 1980 har villrein hatt den største registrerte bruken av Lufsåtangen som beiteområde både sommer og vinter.

I området Tessungdalen, Sandsetdalen og Småroi er det i følge Tinn Kommune registrert 26 snøscooterløyver. Dette mener vi er ett begrenset antall som det går an å leve med. Egne observasjoner tyder også på at løyvene er i all hovedsak knyttet opp mot nyttekjøring.

### **2.2.3 Villreinen sin bruk av Hardangervidda:**

#### **2.2.3.1 Haldepunkt om dynamikken i reinen sin arealbruk frå tidlegare og ny granskning.**

Det GPS baserte innsamlingsmaterialet ser vi på som meget interessant og gir et godt bilde på hvordan reinen beveger seg. Vi ser imidlertid at disse registreringene er nyttet for alt de er verdt og mer til. Det er tross alt bare 38 dyr som er merket (lever alle?) noe som utgjør en meget liten del av stammen. Ved å følge med på nettsidene har vi ofte sett at det ikke er GPS merkede dyr i området til Lufsjåtangen til tross for at vi personlig har observert dyr i området. Vi mener også at en får et feilaktig bilde av mengden av dyr når en streker opp alle rutene til 38 dyr for hver 3 time i et tidsrom på 8 år ned på et bitte lite kart. Dette blir like meningsløst som den ferdselsundersøkelsen som Tinn Kommune gjennomførte for noen år siden. Da ble alle hytteeiere bedt om å sette streker på kartet over hvor de gikk sine turer, alle streker ble samlet på ett kart og dannet da et tett rutemønster. Dette ble så tolket som om det var en voldsom trafikk i fjellet mens faktum var det motsatte.

Rapporten sier at topografien i landskapet har ein vesentlig effekt på reinen sin bruk av de ulike områdene. Dette er vi enig i og mener at tangehalspartiet inn til Lufsjåtangen er et godt bevis på. Gavlen har i alle år blitt regnet som en hindring for reinens videre trekk inn på tangen. Det er allment kjent at det måtte samle seg mye rein oppe på Gavlen før den fortsatte trekket ned Fantebakke mot veien ved Småroi. Før Sønstevann ble regulert var trekket fra Imingdalen den raskeste måten det kom rein inn på tangen, den gikk da i retning Sedalen og over Numedalsiden av tangen.

Den store samlingen av fangstgroper i tangehals partiet underbygger at reinen ofte stanset i det området og ikke fortsatte innover tangen der det er påfallende mindre antall fangstgroper.

Figur 25 i rapporten er meget interessant, den viser villreinens sesongbruk av leveområdet. Vi skulle ønske det kunne lages en tilsvarende modell som viser hvordan reinen nyttet de samme leveområdene for 25 – 30 når siden. Vårt kjennskap til denne bruken sier (i tillegg til mye større stamme den gang) nyttet dyrene områdene nord på vidda i større grad enn nå. I de siste årene har reinen trukket lengre syd på vidda også noen kalveområder er også flyttet sydover. Dette tilsier at utbyggingen av Mår, Kalhovd vassdragene er mer effektive stengsler for villreien inn mot tangehalsområdet på sommertid enn når reinen stod i området nord for Mår. Et annet bevis på dette er at hver sommer fra slutten av 1950 til 1980 når vinden dreide på syddøst i juli/august kom reinen inn på Lufsjåtangen. Med dagens plassering av stammen er det en umulighet.

Våre observasjoner av rein på Lufsjåtangen er rimelig sammenfallende med de observasjonene som kommer fram i NINA rapporten, men vi har nok observert noen flere flokker enn det som kommer fram i rapporten.

### **3 Generell status – villrein, arealbruk og menneskeskipa avgrensninger.**

#### **3.2 Bestandsstorleik**

Vi er i utgangspunktet enig med rapporten vedr. Bestandsstørrelse og tilgang av beite.

Vi mener derimot at Lufsjåtangens med sin beliggenhet, topografiske hindringer, og store beitearealer aldri vil bli nyttet fullt ut av villreinen så sant ikke stammen økes til det uforsvarlige, lik tilstander på 60 og 70 tallet.

#### **3.3 Restaurering av villreintrekk:**

Ut i fra vår kunnskap om villreintrekkene er den største skaden på trekket i form av oppdemmingen av Sønstevann. Vi mener veien og hyttene ikke er så store hindringer som NINA rapporten sier. Dette sett ut i fra hvordan vi har observert hvordan reinen har beveget seg i de siste 50 år. Vi sier ikke at hytter og vei i området ikke forstyrrer, men forstyrrelsene er ikke av den størrelsesorden som NINA rapporten hevder.

Forslag om faunaoverganger i en eller annen form støtter vi fullt ut.

Det er også meget viktig å legge seg på hjertet at for at reinen skal trekke inn på tangen må den først komme fram til tangehalsområdet (og det i en viss mengde) dagens plassering av hovedflokkene inne på vidda gjør at det er mange hinder for reinen før den i det hele tatt kommer fram til tangehalsen. Dette er hinder i form av ett stort nett av DNT løyper /stier, turisthytter, vassdrag etc. Det kan virke påfallende at mengden av rein i dag befinner seg i et område nord og sør for Kvenna hvor det er lite med turisthytter og stier/løyper. Trafikken i løypenettet til DNT inne på sentralvidda er også mange ganger større enn tilsvarende på Lufsjåtangen. Gjestedøgnene ved hyttene til DNT vil bevise dette.

PS: I slutten av oktober i år (2009) var det mye rein i området ved Bukkefaret Reinen krysset da veien flere steder på en strekning av ca 1 km. Undertegnede har bilder som viser hvor reinen har krysset veien. Det var i den perioden trafikk på veien.

### **4.2 Diskusjon**

#### **4.4 Arealinngrep og aktivitet sin betydning for reinen sin bruk av tangene.**

Her foreslår rapporten til NINA en hel del forslag. Et forslag er å stenge Uvdalsveien tidlig høst selv om det ikke er snø. Den foreslår tunnel under Killingskard, og sanering av hytter. **Disse forslagen får stå for NINAS regning og er i fra vårt synspunkt helt uakseptable.**

Det ble for noen år siden utarbeidet en rapport av Prevista somtok for seg den samferdselsmessig betydningen av Uvdalsveien, den anbefaler vi at blir lest.

Skal en sette opp Uvdalsveien mot Skirvedalsveien har Skirvedalsveien en lokal

betydning mens Uvdalsveien har en større samferdselsmessig betydning. Legge tunnel under Killingskard som et villreinfaglig argument er ufattelig. I tillegg til verdien Lufsjåtangen har for villreinen har også området en stor verdi for oss som bor på hver side av fjellet. Samfunnene våre trenger kommunikasjon, trenger områder til næringsutvikling etc. Dagens landbruk er i stor endring, bøndene må nytte sine eiendommer på en alternativ måte. Vi opplever skolenedlegging, utflytting, nedleggelse og konkurser. Samtidig opplever vi også et betydelig engasjement for bygdene våre, vi har aktive og kreative mennesker som ønsker å skape noe ut i fra de forutsetninger som er her, vi har småindustri som er helt avhengig av kommunikasjon, og noe turisme. Sett i denne sammenheng er det katastrofalt at NINA skal komme med så kraftige forslag for å verne Lufsjåtangen **mot** vi mennesker som bor her. Vi har hatt konstruktive møter i denne prosessen, våre synspunkter er lagt fram gang på gang, og det er fra NINAS side også henvisning til rapport Villrein og Samfunn. Vi hadde faktisk tro på vi fikk en villreinfaglig rapport som også tok hensyn til samfunnet vårt.

### **Etterord:**

I Prosjektrapport fra Tessungdalen fra 2002 stilte vi en rekke spørsmål som vi ba om at skulle bli besvart i denne rapporten fra NINA, vi kan ikke se at vi har fått svar og stiller spørsmålene igjen her. Vi forutsetter at NINA kan gi oss de fleste svar. Alternativt at den videre prosessen med Hardangerviddaplanen kan gi oss det.

- *Er det riktig at en nærings og kommunikasjonsmessig utvikling i området skal konserveres på grunn av hensyn til villreinstammen?*
- *Er virkelig en vinteråpen vei til Uvdal en så stor belastning for området som tidligere hevdet?*
- *Vil en økt menneskelig aktivitet i området ha innvirkning på reinens leveforhold med dagens stammestørrelse?*
- *Hvorfor blir aldri eller i liten grad høringsuttalelser tatt hensyn til?*
- *Skal ikke lokalbefolkningens viten overhodet tas hensyn til?*
- *Er en stammestørrelse på ca 10000 vinter dyr riktig?*
- *Ville det vært fornuftig å bygge opp et konstruktivt samarbeide mellom myndigheter og lokalbefolkningen i disse spørsmål?*
- *Vi ser at det totale trykket på Villreinstammen på Hardangervidda er stort, kan det være riktig å konsentrere seg om reinens kjerneområde?*

### **Konklusjon:**

- **Rapporten beskriver ikke den direkte årsak til at reinen ikke lenger nytter Lufsjåtangen i samme grad som tidligere.**

- Rapporten beskriver ikke hindringer reinen har i fra sentrale deler av Hardangervidda og fram til tangehalsområdet.
- Rapporten påstår at Uvdalsveien og hytter er et kraftig hinder for bruken av Lufsjåtangen uten å kunne forklare hvorfor det faktisk var annerledes for 25 år siden med større aktivitet i området.
- Store aktører innen friluftsliv på Hardangervidd (DNT) og som genererer en betydelig menneskelig aktivitet over hele vidda er ikke vektlagt. Om dette ikke skulle være mandat for gjeldende prosjekt ønsker vi å presisere at skal reinen komme inn på Lufsjåtangen må den først komme uhindret fram til tangehalspartiet.
- Om faunaoverganger vil være et faglig godt begrunnet tiltak for å kunne holde Uvdalsveien vinteråpen er vi positive til dette.
- Samferdsel er meget viktig i dagens samfunn, Uvdalsveien har en standard og beliggenhet som gjør den til en sentral forbindelse mellom øst og vest. Vi har behov for en vinteråpen vei i området og da er Uvdalsveien det naturlige valg.
- Bil/ski tunnel under Killingskard er et tiltak som vil kunne bety mye lokalt for Skirvedalen og Veggli, vi støtter denne tunnelen, men den vil ikke kunne ha noen betydning samferdelsmessig og vil heller ikke ha noen betydning for villreinen. Skal det være åpne trekkveier helt ut til Blefjell er vi avhengige av å øke villreinstammen til det uforsvarlige for å kunne true reinen helt ut til Blefjell. Forslaget i NINA rapporten faller på sin egen urimelighet.
- Restaurering av Lufsjåtangen. Hva er det meningen vi skal restaurere tilbake til? Vi kan restaurere tilbake til før veien kom i 1956 . I tidsperioden 1890 – 1957 var det kontinuerlig tamreindrift i området, med kalvingsområde i Imingdalen. Er det dette vi vil? Videre kan vi restaurere tilbake til 60 tallet, i denne perioden med en utstrakt hyttebygging både på Tinn og Uvdalsiden har vi den største kjente bruken av Lufsjåtangen både sommer og vinter som villreinområde, vi

**hadde også den største stammestørrelsen i nyere tid. Er det dette vi vil? Ser en på disse alternativene faller begrepet restaurere på steingrunn!**

- **Lufsjåtangen med randområdene er i tillegg til å være viktige beiteområder for villreinen også viktige områder for vi som bor inntil tangen. Det har i alle tider vært et samspill mellom befolkningen og villrein i dette området. Dette ønsker vi å fortsette med og da er vi avhengig av det gis muligheter til å nytte tangen også i næringssammenheng bygget på tillit mellom villrein og næringsinteresser.**
- **Vi vil presisere at det fra vår side ikke er ønskelig med en tung utbygging i området.**

**En generell kommentar til slutt:**

- **Når det kjøres prosjekter som dette i regi av det offentlige innebærer det et engasjement fra grunneiere og rettighetshavere i de berørte områder. Prosjekteier bruker til dels store midler til konsulenter, mens vi må dekke våre utgifter og kostnader selv. Dette medfører store utgifter og mye tidsbruk, bare for å kunne forsvare seg mot prosjektrapportene som kommer. Vi ønsker å delta i prosjekter av denne art, men føler at vi som en viktig part i prosjektarbeidet også burde kunne få dekket en del faktiske utgifter. Vi vil da også bli i stand til å gå enda grundigere inn i alle problemstillinger.**

Denne kommentaren til NINA Rapport 412 vil bli sendt som et PDF dokument til Prosjektleder Ellen Korvald som et vedlegg til NINA rapport 412 jfr. avtale i oppstartsmøte på Imingfjell høsten 08

Tessungdalen den 30. november 2009

For Tessungdalen Utmarkslag

Arnfinn Lien  
Ref

Gaute Midtbøen

Asgeir Midtbøen

